

καθώς τινες τῶν σοφῶν τῆς περικλοῦς ταύτης χώρας
μα; ἰδὲ ἔβαν ἢ ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς Ἰλιάδος καὶ
Ὀδυσσεΐας, μᾶς ἀναγκάζουσι νὰ διατάζωμεν ἤδη καὶ
περὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς πίστεως!

Φαντάζομαι ἐνταῦθα τὴν γενεὰν ἐκείνην τῶν ἀπο-
γόνων τοῦ Νῶε, οἱ ὅποιοι συμμαχοῦντες κατὰ τοῦ
ὕψους, ὡς ἄλλοι Τιτᾶνες, συνῆλθον νὰ ἀνυψώσωσιν
ὡς φρούριον τὸν περίευστον πύργον τῆς Βαβυλώνας·
διότι καθὼς τότε κατέθη ὁ Θεὸς καὶ εἶδε τῶν ἀνοήτων
ἐκείνων ἀνθρώπων τὰ ἔργα, παρευθῆς δὲ ἡ σύγχυσις
τῶν γλωσσῶν τοὺς διεσκόρπισεν, ἢ Νέμεσις ἐματαιώσα
καὶ τῶν νέων τεύτων ἀπστασιῶν τὰ διαβούλια. Ἐρηγ-
σίμεισε δὲ ὡς ὄργανον τότε ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ναπο-
λέοντος διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς θρησκείας ἐνταυτῶ
καὶ τῆς πολιτικῆς τάξεως· οἱ δὲ Γερμανοὶ ὑπὸ τοῦ
Φίκτηίου ἐξηλεκτριζόμενοι κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν
Γάλλων ἀντιπεριεσπῶντο εἰς σπουδαιότερα καὶ προυρ-
γιαίτερα ἔργα. Μόλις ὅμως παρήλθεν ὁ κίνδυνος τῆς
κατρίδος, ἐπανελάθον τὰς κατὰ τῆς χριστιανικῆς
πίστεως συστηματικὰς ἐχθροπραξίας πολλοὶ ἄλλοι
τῆς διανοίας ἀνατόμοι, διὰ τὰ ἀθανάτισθαι καὶ αὐτοὶ
ὡς ὁ Εὐρώστρατος.

Ἐκ τῶν γενναίων φιλοσόφων τούτων τινὲς κινουσὶν
ἄλλῃ συμπάθειαν διὰ τὴν γυμνοσοφιστικὴν ἐπὶ τῶν
δεδομένων καρτερίαν τῶν, καὶ τὴν ἀκρατῆς ψυχῆς
τῶν πεποιθησῖν· ἐπειδὴ ἀθληταὶ νομιζόμενοι τῆς
κατ' αὐτοὺς ἀληθείας, διέμειναν σταθεροὶ ὡς Μιχ-
καλοὶ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς. Οὕτως ὁ ἱεροκή-
ρυξ Χάσενφελδ (Husenfeld) καταδικωμένος διὰ τὴν
αἰρετικὴν του θρασοστομίαν, ἐταλαιπωρήθη τόσον, ὥστε
τὸ πρῶτον τινος ἡμέρας ἀνηρδικῶς εἶπε μετ' ἀκρας γα-
λήνης, « Ἡ ἀποσκευὴ μου ἤδη συνετελεσθη, ἔθεν ἀνα-
χωρῶ. » Ἐκτοτε δ' ἀμέσως οἱ μὲν σφυροὶ του ἐξη-
σθέντην, αὐτὸς δ' ἀπεβλέψας ἀσκαρδαμικτὴ πρὸς τὸν
ἦλιον διὰ τῆς θορίδος τοῦ θαματίου εἰσερχόμενον, ἀνε-
βώθη τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν τῆς ζωῆς του
Αλληλοῦτα! καὶ οὕτως ἐξέψυξε!

Προτιμῶ μυριάκις τοιοῦτον φιλοσοφικὸν καὶ Σω-
κρατικὸν ἄξιον τῶν ἠγάντων, παρὰ τὸν τοῦ Δαβὶδ
Χιουμ (1) ὅστις ἐξέπνευεν ἀγαθισκῶν τοῦ Λουκία-
νοῦ τὰς σατύρας, ἢ καὶ τὸν τοῦ Γκαϊθ αὐτοῦ, (2)
ὅστις ἀνεβόησεν, ὡς ἐμβριμώμενος, εἰσέτι φῶς!!

« Εἶδον, λέγει τις περιηγητὴς Γάλλος, εἰς τὸ Πανεπι-
στημιον τῆς Ἐρλάγγης σαρδωνικὸν γέλωτα διακεχυμένον
ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν ἀκρατῶν, οἱε τις καθηγητῆς μὴ
πιστεύων παντελῶς εἰς τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τῷ ἀπί-
στῶν ἀσυνειδήτως καὶ σκωπτικῶς ἐπιθέτον τι ἀνυψῶν
αὐτὸν ὑπεράνω τῶν ἄλλων ἀνθρώπων! » Ἦκουσα δὲ μετὰ
φρίκης ὅτι ἐκ 300 μαθητῶν τῆς Θεολογίας, 15—20
ἴσως μόνον ἐπίστευον εἰλικρινῶς τὴν θεότητα τοῦ Χρι-
στοῦ. Ἠρώτησα δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰέννην πολλοὺς τῆς
Θεολογίας σπουδαστὰς, ἀν ὑπάρχωσι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν
πιστεύοντες τὸν Χριστὸν ὡς υἱὸν Θεοῦ· αὐτοὶ δ' ἀπο-

ροῦντες εἰς τὸ παράδοξον τῆς προτάσεώς μου, ἀπεκρί-
ναντο ὡς περὶ ὁμολογουμένου ἤδη πράγματος, ὅτι
οὐδεὶς σχεδὸν ἐπίστευεν!! Εἰς δὲ τὸ Χαϊδελβεργ ὁ
δόκτωρ Παῦλος [Paulus] διδάσκαλος τῆς Θεολογίας,
συγγραφεὺς δὲ πολλῶν βιβλίων, συντάκτης μάλιστα
καὶ θεολογικῆς ἐφημερίδος (Denk, glau' biger) . . .
διδάσκει ἀναφανδὸν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο φιλὸς
ἄνθρωπος· τὸν κατατάττει ὅμως εἰς τὴν σειρὰν τοῦ
Σωκράτους, τοῦ Κομφουκίου, τοῦ Ζωροάστρου, τοῦ
Μωυσέως καὶ τοῦ Μ . . . ! Ἴδου δὲ καὶ δειγμὰ τι
μικρὸν τῆς ἐξηγητικῆς ἐπιστήμης του. Ἐπρόκειτο λό-
γος περὶ τοῦ ἐν Κανῶ θαύματος. Κατὰ τὸν Καθηγητὴν
ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἤδη ἑτοιμον τὸν οἶνον· ἤθελε δὲ χάριν
παιδιᾶς καὶ ἀστεντοῦ νὰ τὸν ἐπιφυλάξῃ εἰς τὸ τέλος
τοῦ συμποσίου, ὥστε νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς σουνδαίτω-
μόνας διὰ τοῦ αἰφνηδίου καὶ ἀνεπίστου· ἀλλ' ἡ Μαρία
κινουμένη ἀπὸ ἀνυπόμονον περιέργειαν τὸν προέτρεπε
νὰ ἐκτελέσῃ ὅσον ταχιστα τὸν σκοπὸν του· ἐπειδὴ δὲ
τοῦτο ἀντιβαίνειν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Ἰησοῦ, ἐπεπλή-
χθη ἀρκούντως ἡ μήτηρ του!!

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν βίον αὐτὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἐδεδωμένον ἐν Λειψία ὡς ἐγγχειρίδιον τῶν φοιτητῶν
τῆς Ἀκαδημίας ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ Δ. Χαζ (Hase)
λέγει ῥητῶς, ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἔργον προ-
τίθεται νὰ ἀποδείξῃ πῶς ὁ Ναζωραῖος Ἰησοῦς διὰ τῆς
ἐλευθερίας τοῦ πνεύματός του καὶ τῶν συμβεβηκότων
τῆς ἐποχῆς του κατέστη σωτὴρ τοῦ κόσμου! ἀλλοῦ δὲ
« ἀν' ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνυμφύθη, ἴσως δὲν εὗρεκε καρδίαν
ἀξίαν τοιαύτης ἐνώσεως. »

Εἰς δὲ τὴν Χάλλην καὶ ἀπὸ καθέδρας καὶ διὰ τῶν
ἐφημερίδων διδάσκειται ὁ ἀκραϊφέντατος ὀρθολογι-
σμός (rationalism), ἅπανα δὲ ἡ Γερμανία ἀντήχησε
κατὰ τὸ 1830 ἀπὸ τὴν ἔριν μεταξὺ τῆς ὑπεραπίζο-
μένης τὸν Λουθηρανισμὸν Εὐαγγελικῆς ἐφημερίδος καὶ
τῶν ὀρθολογιστῶν φιλοσόφων τῆς Χάλλης.

Φρίττω ἀναλογιζόμενος πῶς ἡ ἐπιτορκία καὶ ἡ ἀπά-
τη διατινίζονται κατὰ παραδοσὶν εἰς τὸν κληρὸν τῶν
διαμαρτυρομένων! Διότι οἱ πλείστοι τῶν ἱεροκηρῶν
ψεύδονται κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ἀπαγγέλλοντες τὸ
σύμβολον τῆς πίστεως· ἐπειδὴ κατὰ συνειδήσιν οὐδὲν
πιστεύουσιν· ἀναιδῶς δὲ φωνακτοῦντες κατὰ τῶν Ἰη-
σοῦτιν, ἐφεύρον σύστημα θεραπείας καὶ συμβιβασμοῦ
διὰ νὰ νέμονται μὲν ἀσφαλῶς τῆς ὑπηρεσίας τῶν τὰς
προσόδους, νὰ ἐμπορεύονται δὲ ἀσχερῶς τῶν δογμα-
τικῶν τὴν διδασκαλίαν, ἀφοῦ τὰ καπηλεύσωσιν.

Εἰς τὴν Γερμανίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ
χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἀσέβεια ἀντιμάχονται ὡς δύο
παρτεταγμένα ἐχθρικά στρατεύματα· ἀλλ' εἰς μὲν
τὴν Γαλλίαν ὁ ἀγὼν γίνεται ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὴ
δὲ διατελεῖ εἰσέτι ἀγνήν, καὶ διὰ τοῦτο προβαίνει κατὰ
τῆς κακοδοξίας ὡς πυκνὴ φάλαγξ· εἰς τὴν Γερμανίαν
δὲ τὸν ἀγὼν ἢ πάλῃ ἐξακολουθεῖ ἐντὸς αὐτῶν τῶν
κόλπων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐμφύλιός τις πόλεμος,
ὥστε δικαίως ἔλεγεν ὁ Βοσσετίος ὅτι ὁ Λουθηρανισμὸς
φέρει ἐμφυτον τῆς ἀπωλείας τὸ σπέρμα· διότι προφα-
νῶς δαημέραι κατακερματίζεται καὶ ἐξασθενεῖ. Τὰ δὲ
Πανεπιστήμια θεωρούμενα, ὡς φρούριά τινα, ἢ ὀπλο-
θήκαι ἐπιχειρημάτων καὶ λόγων, κατέχονται ὡς ἐπὶ

(1) Ἀγγλῶν.

(2) Ἐνδόξου ποιητοῦ καὶ φιλολόγου σοφοῦ τῆς
Γερμανίας.